

فـربوون و پـروـردـی فنلندا ، نـخشی سـر بـرد 1... ئـحمـد مشاري

بـشی يـکـم

سیستمی فـربوونی فنلندی، سـرسوـمـند
نووسین و بـ دوا دـچوونی: ئـحمـد مشاري

کـمـکردنـوی وـری خوـندن و سـعـاتـکـانی حـفـانـی خوـندن،
نـهـشتنی تـا قـیکـردنـوی کـانی بـکـالوری، یـان وـزاری، زـگـارکردنی
مندا لـ ئـرکـکـانی مـا و خوـندن تـایبـتـکان، هـروـها ... بـ
واتای چی دـت؟

باوکی حـی فـربوونی فنلندی: دکتـر «باسی ساـبرگ»
دکتـر «باسی ساـبرگ» یـکـم کـسی دـسـتـپـیشـر بـ فـربوون و
پـروـردـی نو، لـ کـتـبـکـیدـا "Finnis Lessons" هـنـدـکی فـربوون
و پـروـردـی نو، کـ لـ پـشـئـمـدا هـیچ کـس بـری لـ
نـکردـتـو. هـنـدک لـ دـوـتـانی دـنـیا سوودیان لـ بـیرکـکـانی
وـرگـر، لـ پـرلـمـانـکـانـدا گـفـتـوگـی لـسـر کـرا، وـک دـوـتـانی
ئـسکـتلندا و ئـنگـلـتـرا و ئـوسـترـالـیا و نیوزیلندا، هـنـدیک لـ
حکومـتـکـانـیش بـمـو و نـوـسـتان، بـکـو یـکـسـر دـاواین لـ ئـیدارـی
فـرگـکـانـیان کـر کـ هـرچـی لـ تـوانـایـنـدایـئـم بـیرکـردنـو
نـوـیـانـی فـربوون و پـروـردـی جـبـجـ بـکن.

بـیرکـکی سـرکـی ئـم زانایـ، بـزووتـنـوی یـکی چاکـسـازـیـ لـ هـموو
ئـو گـنـدـی و خـراپـانـی لـ پـروـردـی نـریتـیـکـدا هـیـ.
پـویستـ هـمیشـ ئـوـمـان لـ بـیر بـت، کـ ئـامـانجـی فـربوون بـریتـیـ
لـ: یـکـم ئـابووریدـکی باش، دـوـم پـاراستن و پـارـزگـاریـکردن لـ
کولتـووری پـشکـوتووی دیموکراسیانـ.

یـکـم هـنـگـاو لـ فـربوون و پـروـردـی فـینلندـدا بـریتـی بوو، لـ
زـگـارکردنی فـربوون و پـروـردـی لـ "میکـر بـکان". دکتـر ساـبرگ
هـموو گـنـدـی و خـراپـی پـروـردـی نـریتـی ناونا "میکـر بـکان".
دکتـر ساـبرگ گـرنـگـیـکی زـری دا بـ بـزووتـنـوی گـنـدـی و
خـراپـیـکـانی فـربوون و پـروـردـی، کـ بـ ناوی چاکـسـازـیـ و
دـگـوزـرـت، ئـمـشی لـ کـتـبـکـانی و وانـکـانـیدا بـ ناوی لـ

ناوبردنی میکر بـ کان کورت و پوخت کرد و، "میکر بـ" بـ واتای ئـ و
دـ ردـ کوشند یـ دـت کـ تووشی فـربوون و پـروـردـ بوو و هـموو
فـرگـ کانـی جیها نی گرتـتـ و.

بـ گوـرـی زانیاریـ کان، سیستمی فـربوون و پـروـردـ ۹۹٪ لـ سـدا
نـوت و نـی پاکراوـتـ و لـ میکر بـ کان.
ئـم چاکسازی و پاکسازیـ سیستمی پـروـردـی فنلندا لـ سـر
نـمایـ کانـی دکتـر ساـبرگ بـم کارانـ هـستا: چـکردنـ و
با بـتـ کان، زـری تاقیکردنـ و کان، درـژکردنـ و سـعاتی دـوام،
پـدانـی و زیفـی ما و ئامادـ کردنی دواـی تـواو بوونی دـوامی فـرگـ،
هـروـها پـدانـی وانـی تایـت ئـویش وک و زیفـی ما، دکتـر
ساـبرگ جـخت دـکاتـ و لـ سـر ئـ و ی ئـ مانـ هـموویان میکر بـ و
دـبنـ هـکاری کوشتنی توانا کانـی فـربوون و پـروـردـ و دـبن بـ
قورسایـ کی زـر لـ سـر مندا، چونکـ پراکتیکـ کردنـ کی ئـ مانـ نا
پـروـردـ یـ و هیچ سوودـ کی نیـ جگـ لـ مامـستا و مندا
ماندوو کردن.

پـویستـ ئـ و مان لـ بیر بـت، کـ ئامانجـ کانـی فـربوون: یـکـ میان
گـشـ پـدان و پـکـهـنـانی ئابووریـ کی باشـ، دووـ میان پاراستنی
کولتوری دیموکراسیانـ و مرـقییانـ، سـمیش لـ بیرمان نـجـت، کـ
ئـ مانـ بـ میتـدـ میکر بـاویـ کـ بـدی نا هـنـن.
بـراورد بـ ئـمـریکا، فنلندـ باشترین و گـشـ سـندووترین سیستمی
فـربوون و پـروـردـ یـ هـ یـ.

ئـ بـما، لـ ماوـی سـرـکـایـ تیـکـ یدا، گـگـ یـ یـ کی ستراتیژی لـ
فـربوون و پـروـردـ دا گرتـ بـر و ناوی نا "کـبـکـ بـر و لوتکـ"،
پـیمانی دا بـ ابوون و گـشـی فـربوون لـ ئـمـریکا دا لـ گـگـ
لـپرسینـ و یـ کی ورد، پـوانـ یـ کی وردی هـ سـنگـانـدن بـ مامـستا کان،
هـروـها کـمـمـکـ شتی لـم با بـتـانـ بـ بـدیـهـنـانی خواستـ کـ یـ.

کـچی فیلمـ دـکـمـنـاریـ کـ «Waiting for Superman» دواـی چـندین سا
لـ جـبـجـکردنی ئـ و ستراتیژیـ تـ دـریخت، کـ ئـی سـرنـکـوتنی
فـرخوازـ کان و داخستنی فـرگـ کان و دـستـبـردار بوون لـ مامـسا کان
لـ کـوتـ و. ناچار ئـایانگـ یاند پلانـ کـیان سـرکـوتـ و توو نـ بوو.
دکتـر "ساـبرگ" دـت، شکست و سـرنـکـوتن لـ هـرچ دـوـتـ کـدا
فشار بـخـنـ سـر مندا و فـرخواز و مامـستا چاوـ و انکراو، هیچ
دـوـتـک نیـ ئـم میتـدـ میکر بـاویـ بـکار هـنا بـت توانیبـتی
چاکسازی بکات و سـرکـوتن بـ دـست بـنـت.

سیستم ق و تووندکان، برپـرچدانـوی کار و ووداو مـژویـ کـن و ق و تووندکان، کـ لـ دـر زـمانـو بـسـرچوون و نـماون، وک شـرشـی پیشـسازی و جـنگی ساردی درـخایانـی نـوان بـلـکی سـیالیستی و سـرمایـداری، لـگـگـی نـوی نـم قـی و تووندووتیژیان بـسـرچوون، کـشـی گـورـی نـوی لـم قـدا و لـ ناخی خـماندا بـ هـمان شـوی کـن مامـمـیان لـگـگـدا بـکـین، وک چـن دـو قـکان لـ کاتی خـیدا و لـ پـناوی مـلمانـکانـیـاندا مامـمـیان لـگـگـدا کردوون.

پارادکسیـکانی فـربوون و پـروـردی فنلندی، کـ نـگـخـکی دـر وـی سنوری جوگرافیای فنلندا لـسـری انـهاتـبـتن، بـمـ پـویستـ نـوی بزانیـن کـ گـلی فنلندی بـ تـواوـتی لـسـری اها توون، نـمـش وای لـکردوون زیاتر لـ گـلانی دیکـ پـشکـوتووتر بن لـ ووی فـربوون و پـروـردی و، نـویـش نـوی پرنیسی فـربوون و پـروـردی یـی، کـ دـت:

۱— خوـندنی کـمتر = فـربوونی زیاتر، واتا بـ خوـندنی کـمتر فـربوونی زیاتری لـ دـکـوتـو و، نـک وک باو، خوـندنی زـر فـربوونی زیاتر خوـندنی زیاتری لـ دـکـوتـو و.

تا نـستا نـوی نـسـلمـنراو، کـ خوـندنی زیاتر و زیادکردنی کاتی خوـندن، سـرکـوتنی زیاتری لـ بـکـوتـو و، بـکـو پـچـوانـکـی سـلمـنراو، لـ استیدا نـوی وواتانی کـ کاتـکانی فـربوون و پـروـردی تیایدا زـر، ناستی فـربوون و پـروـردی تیایاندا نزم.

“کـمترین سـعاتـکانی خوـندن” نـوی بیرکردنـو باو هـدـتـکـندت، کـ فـربوون و پـروـردی پـش دـکـوتـو بـ زیاد کردنی سـعاتـکانی خوـندن و مانـوی زیاتری مندا لـ پـلـکاندا و هـروـها کـمکردنـوی کاتـکانی پشوی نـوان وانـکان و کـم کردنـوی دـرفت بـ پشوی مندا لـ ناو ما و خـزاندا و کـم کردنـوی پشوو فـرمیـکان.

جـبـجـکردنی نـم کـمکردنـوانـ لـ فنلندا:

- مندا و فـرخواز کـمترین کات لـ فـرگـدا بـسـر دـبـن
- ناو ما و خـزانـکـن خـی لـ فـربوونی تایبـتی
- مامـستایانی فنلندی کـمتر لـ فـرگـدا دـمـندـو بـ بـراورد بـ مامـساتیان لـ وواتانی تردا.
- فـرخوازانـی فنلندی کـمتر دـنگ و پـشـکاو و سـترسـن
- فـرگـ فنلندیـکان سـرکـوتنی گـورـیان بـ دـست هـناو بـراورد بـ فـرگـکانی تر لـ جیهاـندا
- کاتـکانی سـرلـبـیانی بـسـر بـ فـربوون لـ فـرگـدا، پـویست بـ

مانځونې زېري فېرخواز ناکات له ژوند کډا.

۲— وردکاریدۍ تاییدۍ تمندیۍ کان = معرفۍ یې کی دابۍ او دوور له ژبۍ رکړدن و تترانجن و پډانی زانین (معریفه)، ساۍ برگ ټاگدارمان دۍ کاتۍ و له وې فېرخواز پۍ یوست نۍ کۍ ین و نۍ یخۍ ینۍ ژر ټرکی له بۍ رکړدن و مۍ شک پۍ کړدن و پډانی ټو زانیانۍ کی هیچ کس سوودیان له وړناگرۍ و بۍ کاری ناهۍ نن جگۍ له کۍ سۍ تاییدۍ تمۍ ندۍ کانی بوارۍ کۍ خۍ، ساۍ برگ ټم پډان و مۍ شک پرکړدنۍ و یې فېرخواز ناو دۍ نۍ ت "زانینی دابۍ او".

بابۍ تۍ کارا و کاریگۍ ریدۍ کانی خوۍ نندن پۍ ویستۍ له سۍ ر فېربوون و پۍ روۍ ردۍ فېرخواز چۍ ق بۍ ستۍ ت، وک:

۱— بیرۍ کۍ داهۍ نۍ رانۍ

۲— مۍ راۍ ییدۍ ویژدانۍ یۍ کان

۳— بۍ ردۍ وامی کارامۍ یی

۴— توانا و بۍ هرۍ تایۍ بۍ تۍ کان.

جارۍ کی تر گرنگۍ تۍ بینۍ بکۍ یت، کۍ بابۍ تۍ کانی خوۍ نندن پۍ ویستۍ دوور بۍ ت له چۍ مک و زاراوۍ وشکۍ کانۍ و، هۍ روۍ ها پۍ ویستۍ ژبۍ رکړدن نۍ کړۍ ت بۍ ټرکی بۍ سۍ ر فېرخوازۍ و، له کاتۍ کډا خودی نووسۍ رۍ کۍ له بۍ ری نیۍ و ناتوانۍ ت له بۍ ر بیۍ تۍ و.

پۍ یوۍ ستکردنۍ منداۍ بۍ م "زانینۍ دابۍ اوانۍ" هۍ کارۍ کۍ بۍ قلاۍ بوونۍ و ی منداۍ له فۍ رگۍ و فۍ رخوازی و فۍ ربوون، هۍ روۍ ها توانۍ فېرخواز بۍ بیر و بیرۍ کۍ نوۍ کان گرنگۍ له پډانی زانیاری نو، فۍ ربوون و اهاۍ نان له سۍ ر بیرکړدنۍ و داهۍ نانۍ ی نوۍ کۍ متر نیۍ له گرنگۍ و بایۍ خۍ فۍ ربوونی نووسین و خوۍ نندنۍ و حساب.

زانای فیزیایۍ "میتشیو کاکو" هۍ ستۍ بۍ سوکایۍ تی کړد، کاتۍ ک بینۍ کچۍ کۍ و ټا مۍ کانی ټزبۍ رکړدوو.

۳— ناوچۍ یۍ ک بۍ تا له تاقیکردنۍ و

پلا و پۍ گۍ فۍ رگۍ له و باۍ ترۍ حوکم له سۍ ر و ټرۍ قۍ یۍ کی تاقیکردنۍ و ی فېرخواز بدات و فېرخواز له سۍ ر ټو و ټرۍ قۍ یۍ هۍ بسۍ نگۍ نۍ ت، فۍ ربوون و پۍ روۍ ردۍ هۍ سۍ نگانۍ دنی گۍ رکی نیۍ.

بۍ م جۍ ر ناوی فۍ رگۍ کانی فینلند دۍ برۍ ت "ناوچۍ یۍ کی بۍ تا له تاقیکردنۍ و"

دۍ سۍ تۍ سیاسی و دۍ سۍ تۍ پۍ روۍ ردۍ یی قایل نین بۍ گرتنۍ بۍ ری سیاسۍ تی تاقیکردنۍ و ی فېرخوازان، ټرکی مامۍ ستا له ناو پۍ لدا

هاوکاری و نماییکردنی هرچ فرخوارک ل ناو پلدا ب
فریوون، ب فشاردانان و ترسانی فرخوار ب تاقیکردن و
کتوپل یکان و ورزییدکان.

نگر فرخوار ل ژانی خوئندیدا دنیاوو، دتوانت ب خی
بیربکات و گش بکات، بام فشاردانان و هاشکردن ب
تاقیکردن و، ئنجامی ترسناکی ل دک و ت و، ترس و ت قانندن ب
تاقیکردن و کان دودیی و نیگرانی و پشکاوی ل و دروست
د بت، تا دگات ب فشار و نخشی سایکل جی، دواتریش دگات ب
جیا بوون وای فریوون ل ژیان و ژیانی کما ی تی.
سیستمی پشک و تووی فریوون ل فینل ند دا، ب وای نیی ب وای
فرخوار ل ئنجامی تاقیکردن و یک یان چ ند تاقیکردن و یک
هس نگذت و پل و نمری ب رز و نرمیان بدات، ئم ق د غ ی
ل م سیستم پشک و توو دا.

۴ — باشتترین فریوون ب ک مترین تچوون

پارادکسکی سیر، ئ و د و تانی دتوانن بودجی ز بل لاج دابین
بکن ب سیستمی فریوون و پرورد، کچی فریوون و پرورد یان
نزم، بام ئ و و تانی ناتوانن ئ و بودجی ز بل لاج دابین بکن،
و یک فنلندا، بام ئاستی فریوون و پرورد تیایدا ل
لوتک دای.

فنلندیی کان ساد و ساکارن، خی یان هئناکشن و شانازی ناکن ب
پشک و تندی کانیا و. کاتک هس نگانندی نود و تی ب فریوون و
پرورد د کر و فنلندا دچ ت پل ی یکم و دگات ب لوتک،
فنلندیی کان ب گوی ی کتریدا دچپنن، ت ب ی هئ ی یک ن کرابت
وا ئم گ یشتووین ب پل ی یکم و لوتک؟

ل ی کبونی فریوون و، ب تاکگرایی فریوون

همیش ل س ر ئ و جختکرا و ت و، ک ی یک پ و ر ه ب ت ب
هس نگانندن و س ر ک و تنی فرخوار، ئ و ی یک پ و رییش ل گ ی:
تاقیکردن و کان، ئ ر ک دان ب س ر فرخواردا، پ ژ کان، ئ مان
ه موویان ب هرچ فرخوارک و یک ی یک وای و ی یک پ و ر، ئ و
فرخوار ک و یان کچ ئ بت پ یو ست بت ب و ت نها پ و ر و ب
مس گ ر کردنی پ س ی س ر ک و تنی ل هرچ ق ناغ ک ل ق ناغ کانی
خوئندیدا، ئ م ش ب ی و دانرا و، ل س ر ئ و گریمان ی ک
ه موو ک س ک و یک ی یک وای و ه مان توانا و بهری ه ی، چن

فـرخـواز کـی یـان چـند فـرخـواز کـی لـم پـوـر دـربـاز دـبن و سـرکـوتـن بـدست دـنن کـواتـه هـرچ فـرخـواز کـی دیکـه دـبـت دـربـاز بـت لـی و سـرکـوتـن بـدست بـذبت، دـنا سـرنـکـوتـن و پـل و نـمری نـز و رـدگـرت، ئـم پـی دـوتـرت "یـکـبـوونی فـربـوون"، یـان "یـکـگـرتـووی فـربـوون".

بـم "فـربـوونی تـاکـگـرایـان"، لـسـر ئـو پـرنسـیپ و بـوایـه دـانـراو، کـ فـرخـواز کـان، مـنـدا کـان، ئـاستی جـیاوـاز و تـوانـای جـیاوـاز یـان هـی، هـرچ مـنـدا کـی بـ خـی جـرکـ تـوانـای فـربـوونی جـیاوـازی هـی لـ فـرخـواز مـنـدا کـی دیکـه، تـوانـا و بـهـری مـنـدا کـان و کـ یـک نیـی.

ئـم پـرنسـیپ و بـوایـه، ئـو دـکـات بـ ئـرکی فـرگـ و مـمـستا و اـهـنـر، کـ پـلانی تـایـبـتی گـونـجاو و جـیاوـاز یـان هـی بـت بـ فـربـوونی فـرخـواز کـان، هـرچ فـرخـواز کـی، یـان هـرچ کـمـمـمـم فـرخـواز کـی، کـ ئـاست و بـهـری و تـوانـای جـیاوـاز، پـلانی تـایـبـتی و جـیاوـاز دـابـنـرت بـ گـوـری تـوانـا و بـهـری جـیاوـاز کـان بـیـان، وـاتـا فـربـوون لـ گـشـتـگیر یـو بـکـرت بـ تـاکـگـرایـی. "تـاک" لـ بـرچـاو بـگیرت نـک "گـشت".

سـیـر نـبـت بـلـامـان و ئـگـر زـانـیـمان، کـ مـمـستـای فـنـلـندی، بـرـدـوام دـبـت لـ مـمـستـایـدا لـ هـمـان پـل و لـگـمـم هـمـان فـرخـواز اندا بـ ماوی پـنج قـناغی خـوـنـدن، کـچی فـرخـواز کـان زـر زیـاتـر لـ باو و باپـیرانیـان فـر دـبن، کـ بـم شـواز نـیاخـوـندو و لـسـری اـنـها تـوون.

چـنـ ئـیـ مـانـو و و دواکـوتـن و سـرنـکـوتـنی فـرخـواز لـ فـنـلـند دا نـما؟

تـوانـا و بـهـری فـرخـواز لـ چـ پـل و ئـاستـکـدا بـت، مـافی خـیـتی لـ پـلـدا هاوکـاری و پـاـپـشتی و ئـنـمایـی لـ مـمـستـاو و رـبـگـرت لـ پـلـکـیدا، بـم جـرکـ ئـیـ مـانـو لـ پـلـکـدا گـیشـت دـگـمـن و نـمـان.

مـانـووی فـرخـواز، بـم شـوایـه دـروست دـبـت: فـرخـواز کـ و انـگـلـکی چـوپی پـ دـدرت و دـبـت بـ ئـرک و قـورسـایـیـکی زـر و بـسـر مـشـکیـو، وـاتـا لـ ماوی چـند کـا تـرمـرکـا و انـگـلـکی تـا قـتـپـوکـنی پـ دـدرت. لـم حـا تـدا، فـرخـواز بـ یـک جـار تـوانـای حـوت و انـ و حـوت مـمـستا و حـوت داواکـاری نـبـت، نـاچـار و و دـکـاتـه هاوکـاری و یـارمـتی دـر وای فـرگـ و پـنا بـ مـمـستـای تـایـبـت دـبـات (مـمـستـای تـایـبـت، هاوای تـایـبـت، دایکی زـیرک، بـرتـیل دـان، دزیکـردن و

گڏندڻي، ساخت ڪرڻ و . . هٿ تا دوايي) ٻي ٿي وڃي تواناي ٻي سڀر ٿي و
هٿ موو ٿي رکڻ دا بشڪت و فريان ٻي، خ ٿي گڏر پي نا ٻي ٿي مان
نٻات ٿي وڃي لڏر کورسي ٿي ق و ٿي ق ڪي خي ٻي ماو ٿي سا ٿي تريش
دٻي ٿي وڃي و چاري گران دٻي، ٻي وڃي ڪي فريخواز ٿي ٿي م ٿي و
دوا ڪي وٿو و .

مامستا و اهڙنڊنڊ فنلندي ڪان، وا سڀري مان وڃي فريخواز دٻي ڪن
ل ٿي مان پلدا ٻي سا ٿي تري، ڪي زو ٿي و ست ٿي م ٿي گڏر ٿي لٻيان
دٻي ڪر ٿي چونڪ ٿي وڃي خراپي و گڏندڻي و فشي لي ٿي داري فريگر و
پي ٿي و و پي گرام و مٿي دي وان و ٿي و و مامستا ٿي ڪي دٻي دري
ٻي سڀر فريخواز دا. فريخوازي ست ٿي ملا ڪراو ٿي دٻي شڪت و دٻي نا ٿي دٻي
دٻي ست ٿي م مان وڃي ل ٿي پل ڪي دا، فريگر و پي ٿي و و پي گرام و
مامستا فاشيل و گڏندڻي پاري زراون و ٻي حساب سڀر رک وٿو و
سڀر رزن، وڃي م سڀر ڪي پي چي وان ٿي، ٿي مان فشي لي خي
دٻي پي نن ٻي سڀر فريخواز دا.

دري ٿي هٿي . .